

SZIRTES GÁBOR: „*Dráma hősének jöttem a világra*”

Rajnai László pályarajza

PANNÓNIA KÖNYVEK, PÉCS, 2015

A jó néhány éve osztogatott pécsi „Tüke-díj” jelölésekbe semmi beleszólásom nincs, azt azonban nem hallgathatom el: ha valaki, akkor Szirtes Gábor, a Pro Pannónia Kiadó igazgatója régen megérdemelné ezt az elismerést. Az ő munkásságának van ugyanis egy sajátos, minden magyar vidéki városnak példát adó vonulata. Ez pedig a „helyi érdekű”, de mindnyájunkat gazdagító értékmentés. Azaz a közeli vagy távoli múltban Pécsért és Pécsért alkotó irodalmárok (mint Lovász Pál költő, Tüskés Tibor tanár, szerkesztő), üzletemberek (mint Jánosi Engel Adolf), színészek (mint Jánosi Olga) életének és munkásságának közkinccsé tétele. Kockázatos és nagylelkű vállalás ez a mai könyves világban, hiszen nem közismert hírességek e könyvek szerzői vagy hősei. Szirtes azonban rendületlenül folytatja sok alázatot, áldozatot és kutatást igénylő, aranymosói munkáját. Amelynek két célja van: a már említett értékmentés mellett az *értékfelmutatás* – egy szellemi tékozlásba belebódult korban. Szirtes, aki jó nevű irodalom- és művelődéstörténészként holtig-hazájának tekinti Pécsét, hisz abban, amiben egyre kevesebben: a nem-fővárosi közeg, a „kis léptékű társadalom” megtartó, oltalmazó erejében.

Legújabb műve, az országosan alig ismert, nagy tehetségű és műveltségű pécsi irodalmár, Rajnai László pályarajza túlmutat egyetlen ember sorsán és munkásságán. Rajnai önsorsrontó, nem egykönnyen elfogadható egyéniség volt. Ahogyan a nagyon őszinte *Bevezetésben* olvashatjuk: „Kötelező kísérletnek és adósságnak tekinthető ez a könyv. Kísérletnek, egy szokatlan ember szokatlan élete, szokatlan pályája bemutatásának. És kötelezőnek is, hiszen igazságtalan lenne és adós maradna az utókor, ha legalább post festam, legalább nagy vonalakban, nem vázolná fel annak az irodalomtörténésznek, kritikusknak, műfordítónak a pályaképét, aki úgy próbált életművet teremteni, hogy szembeszegült korával, társadalmával, kortársaival, szerkesztősegeivel, a hatalom képviselőivel egyaránt. A szellemi életből száműzött és önkéntesen is száműzetésbe vonult irodalmár volt Rajnai László. És egy örökön örökké konfliktusok sűrűjében élő, szakmatársaival folytonos polémiát folytató, irodalomfelfogásáért örök harcban álló, nagy tudású és nagy tehetségű, ígéretesen induló, sokra (többre) hivatott, érzékeny lelkületű, ám igen 'nehéz ember'...”

De ki is volt ez az 1924-es születésű, egy ideig az Eötvös Kollégium egyik nagy ígéretének számító, nyomora miatt diplomát nem szerzett, örök bölcsészhallgató? Életében csak egyetlen kötete, a hozzá lelkiekben olyannyira hasonlító Vörösmartyról írott, *Egy költő világa* című hosszabb tanulmánya jelent meg, s posztumusz önálló műként is mindössze három további opusa. *Kodolányi*-könyve Székesfehérvárról, *Az összművészet kísérlete*, egy tanulmány-, esszé-, kritikagyűjtemény, és *Fekete könyv* című naplója a Pro Pannóniánál. E két utóbbi a jelen kötet, s a mostani, nemes

rehabilitációs szándék előfutáraként. Publikált műfordításainak száma nagyobb, de nem az élete szellemi kalandjának számító olasz nyelvből, hanem németből. Hogy mit jelentett Rajnai László nekünk, otthon maradt és a városból elszármazott pécsieknek? Hosszú évekig a pécsi antikvárium nagy tudású, de külön és különös vezetőjét, s az idősebbeknek azt a fiatalembert, akinek második világháborús halálhírét a helyi sajtó először közzétette, majd visszavonta. Rajnai esetében azonban ez az álhalálhír nem a hosszú és boldog élet előhírnöke volt, sokkal inkább egy tetszhalálban töltött életé. Olyan egyetemista éveké, amelyben az egyik jól szituált „ideál” fizette a háborúban megnyomorodott kezű diáktárs két indiánerét, s olyan felnőtt esztendőké, amelyben megváltásnak számítottak Nemes Nagy Ágnes ruhacsomagjai, a kisebb-nagyobb baráti pénzküldemények, a havi négyszáz forintos Művészeti Alap-segély. Azt azonban, hogy az Írószövetségbe csak ötvenkilenc évesen vették fel, s hogy 1985-ben nem nyerte el a Soros Foundation Bizottság ösztöndíját, csak minimális mértékben enyhíthették ezek a baráti gesztusok.

És mégis, ha végigtekintünk azok névsorán, akik Rajnai Lászlót szerették, elismerték és gyámolították, s vele leveleket váltottak, felmérhetjük a tehetségében rejlő lehetőségeket. Mert elfogadói között nemcsak a mindenki-apja, jóságos Lovász Pállal, hanem a szigorú és igényes Várkonyi Nándorral, Kardos Tiborral, az olasz irodalom neves kutatójával, a zárkózott Rába Györggyel és – legalábbis egy ideig – az ugyancsak remetei életű Kodolányi Jánossal is találkozhatunk. S az életét végigkísérő, sokszor megszépítő hölgykoszorúval, amelynek tagja volt többek között Varrók Sári, az értékes, de ugyancsak érdes egyéniségű amerikanista és műfordító (a hetvenes évek közepén első doktori disszertációm témavezetője, Kretzoi Sarolta néven!), és – az ő tökéletes ellenpontjaként – Pálos Rozita, a szelíd költőnő, Rajnai egyetlen itáliai utazásának angyali társa.

A megrendítő kötet függelékében olvashatunk néhány Rajnai László-szemelvényt is. Az 1947-ben íródott *Distichonok Pócs Évának*, ez az időmértékes vers azt sejteti: szerzője akár a magyar metrikus költészet egyik Radnóti utáni, formakész-ségben őt megközelítő mestere lehetett volna.